

Zbierka súdnych rozhodnutí

ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (šiesta komora)

z 15. decembra 2016*

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania — Smernica 2005/29/ES — Nekalé obchodné praktiky podnikateľov voči spotrebiteľom — Klamlivá obchodná praktika — Pyramídová schéma — Plnenia poskytnuté novými členmi a kompenzácie vyplácané existujúcim členom — Nepriamy finančný vzťah“

Vo veci C-667/15,

ktorej predmetom je návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 267 ZFEÚ, podaný rozhodnutím Hof van beroep te Antwerpen (Odvolací súd Antverpy, Belgicko) z 3. decembra 2015 a doručený Súdnemu dvoru 14. decembra 2015, ktorý súvisí s konaním:

Loterie Nationale – Nationale Loterij NV van publiek recht

proti

Paulovi Adriaensenovi,

Wernerovi De Kesel,

The Right Frequency VZW,

SÚDNY DVOR (šiesta komora),

v zložení: predseda šiestej komory E. Regan, sudcovia J.-C. Bonichot (spravodajca) a A. Arabadžiev,

generálna advokátka: E. Sharpston,

tajomník: A. Calot Escobar,

so zreteľom na písomnú časť konania,

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

- Loterie Nationale – Nationale Loterij NV van publiek recht, v zastúpení: J. Muyldermans, P. Maeyaert, P. Vlaemminck, advocaten,
- P. Adriaensen, W. De Kesel a The Right Frequency VZW, v zastúpení: R. Peeters, advocaat,
- Európska komisia, v zastúpení: M. van Beek a D. Roussanov, splnomocnení zástupcovia,

* Jazyk konania: holandčina.

so zreteľom na rozhodnutie prijaté po vypočutí generálnej advokátky, že vec bude prejednaná bez jej návrhov,

vyhlásil tento rozsudok

Rozsudok

- 1 Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu bodu 14 prílohy I smernice Európskeho parlamentu a Rady 2005/29/ES z 11. mája 2005 o nekalých obchodných praktikách podnikateľov voči spotrebiteľom na vnútornom trhu, a ktorou sa mení a dopĺňa smernica Rady 84/450/EHS, smernice Európskeho parlamentu a Rady 97/7/ES, 98/27/ES a 2002/65/ES a nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 („smernica o nekalých obchodných praktikách“) (Ú. v. EÚ L 149, 2005, s. 22).
- 2 Tento návrh bol podaný v rámci sporu medzi spoločnosťou Loterie Nationale – Nationale Loterij NV van publiek recht (ďalej len „Loterie Nationale“) na jednej strane a Paulom Adriaenssenom, Wernerom De Keselom a spoločnosťou The Right Frequency VZW na strane druhej vo veci vytvorenia a podporovania schémy kolektívnej účasti na verejných lotériách v Belgicku, nazývanej „Lucky 4 All“ (ďalej len „schéma Lucky 4 All“).

Právny rámec

- 3 Odôvodnenie 8 smernice 2005/29 znie:

„Táto smernica priamo ochraňuje ekonomické záujmy spotrebiteľov pred nekalými obchodnými praktikami podnikateľov voči spotrebiteľom. ...“

- 4 Odôvodnenie 17 tejto smernice uvádza:

„Je žiaduce, aby tie obchodné praktiky, ktoré sú za každých okolností nekalé, boli identifikované, aby sa poskytla väčšia právna istota. Príloha I preto obsahuje úplný výpočet všetkých týchto praktík. Toto sú jediné obchodné praktiky, ktoré môžu byť považované za nekalé bez toho, aby boli jednotlivo posudzované podľa ustanovení článkov 5 až 9. Tento výpočet môže byť upravený len novelizáciou tejto smernice.“

- 5 Článok 1 uvedenej smernice stanovuje:

„Účelom tejto smernice je prispieť k riadnemu fungovaniu vnútorného trhu a dosiahnuť vysokú úroveň ochrany spotrebiteľa aproximáciou zákonov, iných právnych predpisov a správnych opatrení členských štátov o nekalých obchodných praktikách poškodzujúcich ekonomické záujmy spotrebiteľov.“

- 6 Článok 2 písm. d) tej istej smernice stanovuje:

„Na účely tejto smernice:

d) ‚obchodné praktiky podnikateľov voči spotrebiteľom‘ (ďalej tiež ‚obchodné praktiky‘) sú akékoľvek konanie, opomenutie, spôsob správania alebo vyjadrenie, obchodná komunikácia vrátane reklamy a marketingu obchodníka, priamo spojené s podporou, predajom alebo dodávkou produktu spotrebiteľom“.

7 Podľa článku 3 ods. 1 smernice 2005/29:

„Táto smernica sa uplatňuje na nekalé obchodné praktiky podnikateľov voči spotrebiteľom tak, ako sú ustanovené v článku 5, pred, počas a po uskutočnení obchodnej transakcie vo vzťahu k produktu.“

8 Článok 5 tejto smernice stanovuje:

„1. Nekalé obchodné praktiky sú zakázané.

2. Obchodná praktika je nekalá, ak:

a) je v rozpore s požiadavkami odbornej starostlivosti,

a

b) podstatne narušuje alebo je spôsobilá podstatne narušiť ekonomické správanie priemerného spotrebiteľa vo vzťahu k produktu, ku ktorému sa dostane alebo ktorému je adresovaná, alebo priemerného člena skupiny, ak je obchodná praktika orientovaná na určitú skupinu spotrebiteľov.

...

4. Za nekalé obchodné praktiky sa považujú najmä tie, ktoré:

a) sú klamlivé v zmysle článkov 6 a 7,

alebo

b) sú agresívne v zmysle článkov 8 a 9.

5. Príloha I obsahuje výpočet tých obchodných praktík, ktoré sa za každých okolností považujú za nekalé. Ten istý jediný výpočet sa uplatňuje vo všetkých členských štátoch a môže byť upravený iba novelizáciou tejto smernice.“

9 Príloha I uvedenej smernice, nazvaná „Obchodné praktiky, ktoré sa za každých okolností považujú za nekalé“, v bode 14 stanovuje:

„Vytvorenie, prevádzkovanie alebo podporovanie pyramídovej schémy, v ktorej spotrebiteľ poskytne plnenie za možnosť získať kompenzáciu, ktorá vyplýva hlavne zo zapojenia ďalších spotrebiteľov do tejto schémy, a nie z predaja alebo spotreby produktov.“

Spor vo veci samej a prejudiciálna otázka

10 Loterie Nationale je verejnoprávna akciová spoločnosť so sídlom v Belgicku, kde sa zaoberá organizáciou verejných lotérií. Táto spoločnosť sa svojou žalobou podanou na Rechtbank van koophandel te Antwerpen, afdeling Antwerpen (Obchodný súd Antverpy, senát pre Antverpy, Belgicko) najmä domáhala, aby bolo konštatované, že v prípade systému Lucky 4 All skutočne ide o zakázanú pyramídovú propagačnú schému, alebo prinajmenšom o klamlivú obchodnú praktiku.

11 Rozsudkom zo 7. októbra 2014 tento súd konštatoval, že vytvorenie a podporovanie systému Lucky 4 All skutočne predstavuje klamlivú obchodnú praktiku. Rozhodol však, že jedna z podmienok stanovená Súdnym dvorom v rozsudku z 3. apríla 2014, 4finance (C-515/12, EU:C:2014:211), na základe ktorej možno kvalifikovať určitú obchodnú praktiku ako „pyramídovú schému“ v zmysle

bodu 14 prílohy I smernice 2005/29, nebola splnená. Presnejšie uvedený súd sa domnieval, že sa nepreukázalo, že financovanie kompenzácie vyplácanej existujúcim členom Lucky 4 All závisí „hlavne“ a „v prvom rade“ od finančného plnenia nových členov.

- 12 Loterie nationale sa proti tomuto rozsudku odvolala na Hof van beroep te Antwerpen (Odvolací súd Antverpy, Belgicko) najmä z dôvodu, že prvostupňový súd nesprávne rozhodol, že systém Lucky 4 All nepredstavuje zakázanú pyramídovú schému.
- 13 Vnútroštátny súd, ktorý podal návrh na začatie prejudiciálneho konania, v tejto súvislosti uvádza, že systém Lucky 4 All umožňuje zostavenie skupín osôb, ktoré sa chcú zúčastniť na žrebovaní lota, ktoré ponúka Loterie Nationale. Základná myšlienka, na ktorej spočíva tento systém, je, že hráči vzájomne zvyšujú svoje šance na výhru, ak hrajú spolu. Kompletná skupina hráčov, ako ju stanovuje uvedený systém, predstavuje pyramídu na ôsmich úrovniach a umožňuje hrať na jedenkrát 9 841 kombinácií.
- 14 Každý nový účastník systému Lucky 4 All pri svojom zápise zaplatí prvú platbu vo výške 10 eur, aby získal „vstupný balíček“, potom platí mesačný príspevok približne 43 eur. Na základe tejto poslednej uvedenej sumy má možnosť získať hracie lístky lota. Hráč môže po zaplatení svojho mesačného príspevku vyplniť na internete formulár, na základe ktorého si môže vybrať desať kombinácií lota za týždeň. Zástupca tohto systému následne odovzdá hracie lístky lota všetkých účastníkov na danom predajnom mieste. V prípade výhry sú sumy rozdelené podľa vopred stanoveného kľúča. Konkrétne výherca jednej kombinácie dostane 50 % z celkovej výhry a 40 % sa rozdelí medzi osem úrovní nachádzajúcich sa nad touto kombináciou s tým, že samotný systém Lucky 4 All má obsadené prvé štyri úrovne každej skupiny, pričom prví hráči sú pripustení až od úrovne 5. Zostávajúcich 10 % z výhry sa znovu investuje do nákupu nových kombinácií. Nakoniec výhry nad jeden milión eur sa nevyplácajú hráčom, ktorých prípadné výhry sú týmto spôsobom limitované.
- 15 Vnútroštátny súd pripomína, že z rozsudku z 3. apríla 2014, 4finance (C-515/12, EU:C:2014:211) vyplýva, že zákaz pyramídovej schémy, ako je definovaný v prílohe I smernice 2005/29, spočíva na troch kumulatívnych podmienkach. Podľa tohto súdu v prejednávanej veci je nesporné, že systém Lucky 4 All spĺňa dve prvé podmienky. Po prvé tento systém sľubuje ekonomický zisk spočívajúci vo zvýšených šanciach vyhrať a po druhé splnenie tohto sľubu závisí od stále väčšieho počtu nových hráčov.
- 16 Pokiaľ ide o tretiu podmienku, vnútroštátny súd pripomína, že je splnená len vtedy, ak plnenia nových účastníkov financujú hlavne kompenzáciu vyplácanú existujúcim členom. Táto podmienka teda vyžaduje existenciu finančného vzťahu medzi poskytnutými plneniami a vyplatenou kompenzáciou. Nie je však isté, či by bolo možné určitý systém zakázať, ak je tento vzťah len nepriamy. Vnútroštátny súd sa domnieva, že Súdny dvor v tejto súvislosti v rozsudku z 3. apríla 2014, 4finance (C-515/12, EU:C:2014:211) neprijal jednotné stanovisko.
- 17 Za týchto podmienok Hof van beroep te Antwerpen (Odvolací súd Antverpy) rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru túto prejudiciálnu otázku:

„Má sa bod 14 prílohy I smernice 2005/29 na jeho uplatnenie chápať tak, že o zakázanú pyramídovú schému ide len v tom prípade, ak splnenie finančného prísľubu voči existujúcim členom:

závisí hlavne a v prvom rade od priameho postúpenia [finančných] plnení nových členov („priamy vzťah“)

alebo

stačí, že splnenie finančného prísľubu voči existujúcim členom hlavne a v prvom rade závisí od nepriameho zaplataenia [finančných] plnení existujúcich členov, teda bez toho, aby existujúci členovia svoju kompenzáciu dosiahli hlavne alebo v prvom rade z vlastného predaja alebo spotreby tovarov a služieb, ale splnenie finančného prísľubu, ktorý im bol daný, hlavne alebo v prvom rade závisí od zapojenia sa alebo [finančných] plnení nových členov („nepriamy vzťah“)?“

O prejudiciálnej otázke

- 18 Na úvod treba uviesť, že v spore vo veci samej vnútroštátny súd má preskúmať, či sa má systém Lucky 4 All zakázať podľa bodu 14 prílohy I smernice 2005/29.
- 19 V tejto súvislosti Súdny dvor už rozhodol, že zákaz „podporovania pyramídových schém“ v zmysle bodu 14 prílohy I smernice 2005/29 spočíva na troch kumulatívnych podmienkach. V prvom rade sa toto podporovanie zakladá na sľube, že spotrebiteľ bude mať možnosť dosiahnuť ekonomický zisk. Ďalej splnenie tohto sľubu závisí od zapojenia sa ďalších spotrebiteľov do tejto schémy. Napokon väčšina príjmov umožňujúcich financovať kompenzáciu sľúbenú spotrebiteľom nevyplýva zo skutočnej hospodárskej činnosti (pozri v tomto zmysle rozsudok z 3. apríla 2014, 4finance, C-515/12, EU:C:2014:211, bod 20).
- 20 Podľa vnútroštátneho súdu organizátori systému Lucky 4 All vytvorili a podporujú osobitne komplexný systém kolektívnej účasti na zberovaní lota, ktoré ponúka Loterie Nationale, ktorý spĺňa prvé dve podmienky uvedené v predchádzajúcom bode tohto rozsudku.
- 21 Na jednej strane spotrebiteľov priťahuje prísľub umožňujúci dosiahnuť ekonomický zisk, keďže kolektívna účasť na lote značne zvýši ich šance na výhru v tejto hazardnej hre.
- 22 Na druhej strane z rozhodnutia vnútroštátneho súdu vyplýva, že splnenie tohto prísľubu si vyžaduje účasť stále väčšieho počtu hráčov, čo priamo vyplýva zo samotnej organizácie a logiky systému Lucky 4 All. Skupiny hráčov totiž tvoria formu pyramíd, v rámci ktorých prvé štyri úrovne sú obsadené samotným systémom. Vzhľadom na to, že rozdelenie výhry v rámci skupiny zvyhodňuje vyššie úrovne, má v prvom rade systém väčšie šance na výhru, ako aj za určitých okolností existujúci hráči, ktorým sa podarilo získať ďalších členov. Každý hráč preto, aby si vylepšil svoje príslušné postavenie, má záujem na tom, aby prilákal nových hráčov.
- 23 Vnútroštátny súd si však kladie otázku, či je tretia podmienka týkajúca sa financovania kompenzácie splnená, ak by bolo možné bod 28 rozsudku z 3. apríla 2014, 4finance, C-515/12, EU:C:2014:211 vykladať v tom zmysle, že táto kompenzácia musí byť financovaná priamo z plnení nových členov.
- 24 Vnútroštátny súd sa preto v podstate pýta, či sa má bod 14 prílohy I smernice 2005/29 vykladať v tom zmysle, že toto ustanovenie umožňuje kvalifikovať obchodnú praktiku ako „pyramídovú schému“ aj v prípade, keď medzi plneniami, ktoré tomuto systému poskytujú noví členovia, a kompenzáciami vyplácanými existujúcim členom existuje len nepriamy vzťah.
- 25 Je potrebné pripomenúť, že Súdny dvor už rozhodol, že ak nejde o skutočnú hospodársku činnosť, ktorá by umožňovala dosiahnuť dostatočné príjmy na financovanie kompenzácie sľúbenej spotrebiteľom, pyramídová schéma nevyhnutne spočíva na ekonomických plneniach svojich členov, keďže možnosť nového člena tejto schémy získať kompenzáciu závisí najmä od príspevkov, ktoré zaplatia ďalší noví členovia (rozsudok z 3. apríla 2014, 4finance, C-515/12, EU:C:2014:211, bod 21).
- 26 Takáto schéma musí byť nevyhnutne „pyramídová“ v tomto zmysle, že na to, aby pretrvala, je potrebné, aby sa zapájal stále väčší počet nových členov, aby bolo možné financovať kompenzácie vyplácané existujúcim členom. Schéma takisto predpokladá, že kompenzácia vyplácaná za účasť je menej pravdepodobná v prípade najnovších členov. Táto schéma prestane byť životaschopnou, ak rast počtu

členov, ktorý by mal na to, aby systém pretrval, teoreticky pokračovať do nekonečna, už nepostačuje na financovanie kompenzácií prisľúbených všetkým členom (rozsudok z 3. apríla 2014, 4finance, C-515/12, EU:C:2014:211, bod 22).

- 27 Z predchádzajúcich úvah vyplýva, že na kvalifikáciu schémy ako „pyramídovej schémy“ v zmysle bodu 14 prílohy I smernice 2005/29 sa v prvom rade vyžaduje, aby členovia tohto systému poskytlí finančné plnenie (rozsudok z 3. apríla 2014, 4finance, C-515/12, EU:C:2014:211, bod 23).
- 28 Z tých istých dôvodov táto kvalifikácia vyžaduje existenciu vzťahu medzi plneniami poskytnutými novými členmi a kompenzáciami vyplácanými existujúcim členom (pozri v tomto zmysle rozsudok z 3. apríla 2014, 4finance, C-515/12, EU:C:2014:211, bod 27).
- 29 Pokiaľ ide o povahu tohto vzťahu, zo znenia bodu 14 prílohy I smernice 2005/29 vo väčšine jazykových verzií vyplýva, že financovanie kompenzácie, ktorú môže získať spotrebiteľ, závisí „hlavne“ alebo „v prvom rade“ od plnení, ktoré neskôr poskytnú noví účastníci tejto schémy (pozri rozsudok z 3. apríla 2014, 4finance, C-515/12, EU:C:2014:211, bod 28).
- 30 Zo znenia tohto ustanovenia však nemožno vyvodiť, že požadovaný finančný vzťah by mal byť nevyhnutne priamy. Dôležitá je kvalifikácia plnení ako plnení, ktoré „hlavne“ alebo „v prvom rade“ poskytnú noví členovia tohto systému. Bod 14 prílohy I smernice 2005/29 sa teda môže uplatniť na systém, v ktorom medzi plneniami poskytnutými novými členmi a kompenzáciami vyplácanými existujúcim členom existuje nepriamy vzťah.
- 31 Okrem toho v prípade opačného výkladu tohto ustanovenia by hrozilo, že by bol zbavený svojho potrebného účinku, pretože požiadavka priameho vzťahu by umožnila ľahko obísť absolútny zákaz pyramídových schém.
- 32 Pokiaľ ide o finančný vzťah požadovaný na to, aby išlo o „pyramídovú hru“, zo spisu, ktorým disponuje Súdny dvor, vyplýva, že v prejednávanej veci šanca na výhru súvisí s neobmedzeným získavaním nových hráčov do systému Lucky 4 All, ktoré tiež samo osebe podlieha zaplateniu vstupného príspevku a pravidelným príspevkom. Navyše sa zdá, že limitovanie výhier, ktorých pravdepodobnosť rastie v závislosti od počtu hráčov, je tiež prispievaním na financovanie daného systému. Takýto finančný vzťah je zrejme nepriamy, ale jednoznačný. Vnútroštátnemu súdu však prináleží, aby tieto skutočnosti preskúmal.
- 33 V každom prípade sa zdá, že taký systém, akým je systém Lucky 4 All, spĺňa podmienky, ktoré umožňujú jeho kvalifikáciu ako „obchodnej praktiky“ v zmysle prílohy I smernice 2005/29, lebo jeho cieľom je dosiahnuť zisk pre samotný systém, to znamená pre svojich predstaviteľov, a nie pre hráčov. Uistiť sa však o tom musí vnútroštátny súd.
- 34 Vzhľadom na všetky predchádzajúce úvahy treba na položenú otázku odpovedať, že bod 14 prílohy I smernice 2005/29 sa má vykladať v tom zmysle, že toto ustanovenie umožňuje kvalifikovať obchodnú praktiku ako „pyramídovú schému“ aj v prípade, keď medzi plneniami, ktoré tomuto systému poskytujú noví členovia, a kompenzáciami vyplácanými existujúcim členom existuje len nepriamy vzťah.

O trovách

- 35 Vzhľadom na to, že konanie pred Súdnym dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (šiesta komora) rozhodol takto:

Bod 14 prílohy I smernice Európskeho parlamentu a Rady 2005/29/ES z 11. mája 2005 o nekalých obchodných praktikách podnikateľov voči spotrebiteľom na vnútornom trhu, a ktorou sa mení a dopĺňa smernica Rady 84/450/EHS, smernice Európskeho parlamentu a Rady 97/7/ES, 98/27/ES a 2002/65/ES, a nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 („smernica o nekalých obchodných praktikách“), sa má vykladať v tom zmysle, že toto ustanovenie umožňuje kvalifikovať obchodnú praktiku ako „pyramídovú schému“ aj v prípade, keď medzi plneniami, ktoré tomuto systému poskytujú noví členovia, a kompenzáciami vyplácanými existujúcim členom existuje len nepriamy vzťah.

Podpisy